

Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego

z dnia 21 kwietnia 1999 r.

III ZP 6/99

Przewodniczący: SSN Teresa Romer, Sędziowie SN: Jerzy Kuźniar, Maria Mańkowska, Zbigniew Myszka (współsprawozdawca), Stefania Szymańska, Maria Tyszal, Barbara Wagner (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Prokuratury Krajowej Piotra Wiśniewskiego, po rozpoznaniu na posiedzeniu w dniu 21 kwietnia 1999 r. wniosku Ministra Sprawiedliwości skierowanego przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego do rozpoznania przez skład siedmiu sędziów Izby Administracyjnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego o podjęcie uchwały zawierającej odpowiedź na następujące pytanie prawne:

Czy przepis art. 78² § 1, 1a i 3 ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. - prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1994 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.), w brzmieniu nadanym przez art. 152 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118) ma zastosowanie do osób, które uzyskały prawo do uposażenia rodzinnego przed dniem 1 stycznia 1999 roku ?

podjął następującą uchwałę:

Przepis art. 78² § 1, 1a i 2 ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (jednolity tekst: Dz.U. z 1994 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.), w brzmieniu nadanym przez art. 152 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118) nie ma zastosowania do osób, które uzyskały prawo do uposażenia rodzinnego przed dniem 1 stycznia 1999 r.

U z a s a d n i e n i e

I. Z dniem 1 stycznia 1999 r. weszła w życie ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118), powoływana dalej jako „ustawa”. Jej artykułem 152 został zmieniony art. 78² ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (jednolity tekst: Dz.U. z 1994 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.) - przepis obowiązujący od 1 stycznia 1998 r. (art. 8 pkt 1 ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 124, poz. 782)). Zmiana jest istotna. Kwota uposażenia rodzinnego ustalana poprzednio w procentowej relacji do uposażenia, które pobierał sędzia w stanie spoczynku, obecnie ustalana jest w procentowym stosunku do hipotetycznej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy jaką otrzymałby sędzia z ubezpieczenia rentowego. Konstrukcyjną czyistość przyjętego rozwiązania normatywnego można zasadnie zakwestionować skoro prawo do pochodnego świadczenia pozaubezpieczeniowego i jego wysokości zostało uzależnione od spełnienia warunków przewidzianych dla świadczenia wprowadzając funkcjonalnie zbliżonego jednak przysługującego z ubezpieczenia społecznego - systemu opartego na filozofii solidaryzmu społecznego, ze wszystkimi stąd wynikającymi konsekwencjami dla charakteru prawnego świadczeń, ich wysokości i źródeł finansowania. Odesłanie w zakresie ustalania podstawy wymiaru uposażenia rodzinnego do przepisów o ustalaniu renty z tytułu niezdolności do pracy wywoła zapewne duże praktyczne trudności w stosowaniu art. 78² p.u.s.p. Wyłączenie sędziów z systemu ubezpieczenia emerytalnego i rentowego powoduje bowiem, że prawo do świadczeń oraz ich wysokość nie są w żaden sposób powiązane ze składkami na te ubezpieczenia. W rezultacie ustalenie faktycznej podstawy wymiaru hipotetycznej renty sędziego jako „przeciętnej podstawy wymiaru składki na ubezpieczenia” (art. 15 ust. 1 ustawy) nie jest możliwe.

Nowa regulacja już budzi wątpliwości interpretacyjne, w tym zwłaszcza co do czasowych granic jej obowiązywania. Te ostatnie sformułowane zostały w przedłożonym Sądowi Najwyższemu przez Ministra Sprawiedliwości w trybie art. 16 ust. 2 w związku z art. 13 pkt 3 ustawy z dnia 20 września 1984 r. o Sądzie Najwyższym (jednolity tekst: Dz.U. z 1994 r. Nr 13, poz. 48 ze zm.) pytaniu prawnym: „czy przepis art. 78² § 1, 1a i 3 ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1994 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.), w brzmieniu nadanym przez art. 152 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpie-

czeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118), ma zastosowanie do osób, które uzyskały prawo do uposażenia rodzinnego przed 1 stycznia 1999 roku?”. W uzasadnieniu pytania Minister Sprawiedliwości podniosła, że „skoro ustawa regulując zasadę zachowania wysokości przysługujących wcześniej świadczeń z systemu emerytalno-rentowego nie zawiera normy zachowującej wysokość przysługujących wcześniej uposażeń rodzinnych, to nowa treść art. 78² u.s.p. ma dotyczyć wszystkich uposażeń rodzinnych, przysługujących po dniu 1 stycznia 1999 r., zarówno tych, do których prawo powstało przed dniem, jak nabytych po tym dniu. Art. 78² u.s.p., jako przepis materialnoprawny ma zastosowanie „zarówno do trwających stanów faktycznych i stosunków prawnych powstałych przed ich wejściem w życie, jak stanów faktycznych i stosunków prawnych późniejszych”. Prawo nie działa w takich sytuacjach wstecz, bowiem „Zmiana sposobu ustalania wysokości uposażenia rodzinnego nie dotyczy świadczeń należnych przed dniem 1 stycznia 1999 r., a jedynie może powodować zmianę (obniżenie) świadczeń przysługujących po tej dacie”. Poza tym „zastosowanie nowej zasady ustalania wysokości uposażeń rodzinnych nabytych przed 1 stycznia 1999 r. spowoduje jednakowe potraktowanie członków rodzin po zmarłych sędziach (...), bez względu na to kiedy nastąpiła śmierć ich żywiciela”. Zarazem jednak Minister Sprawiedliwości zauważa, że gdyby przyjąć, iż wysokość uposażenia rodzinnego stanowi element hipotezy normy z art. 78² p.u.s.p. (obok wymagania spełnienia przez członka rodziny zmarłego sędziego warunków przewidzianych w ustawie o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin dla uprawnionych do renty rodzinnej po ubezpieczonym), to zmianie uległaby od 1 stycznia 1999 r. tylko dyspozycja tej normy. Wobec tego, tak długo jak długo utrzymywałyby się drugi z warunków hipotezy (wysokość uposażenia) nie byłoby możliwe stosowanie „nowej” dyspozycji. Nadto, zgodnie z art. 186, przepisy ustawy mają zastosowanie do wniosków złożonych od dnia jej wejścia w życie. Pytający podniósł także, że w przypadku stosowania art. 78² p.u.s.p. w nowej wersji do uposażeń rodzinnych przysługujących przed 1 stycznia 1999 r. odebranie uprawnień do uposażenia rodzinnego na podstawie art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1997 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 1998 r. Nr 98, poz. 607) byłoby nieracjonalne.

II. Przed udzieleniem merytorycznej odpowiedzi na przedstawione pytanie rozważenia wymagała kwestia formalna - czy do podjęcia uchwały spełnione zostały przesłanki z art. 13 pkt 3 ustawy o Sądzie Najwyższym. Stosowanie art. 78² p.u.s.p.

w nowym brzmieniu nie wywołało bowiem dotychczas rozbieżności w orzecznictwie a ujawnione w praktyce wątpliwości dotyczą odmiennej wykładni tego przepisu przez konstytucyjne organy władzy administracyjnej i sądowniczej. Ze względu na przedmiot pytania i podmioty, których budząca wątpliwości interpretacyjnej regulacja dotyczy Sąd postanowił udzielić na nie odpowiedzi. Wątpliwości Ministra Sprawiedliwości - organu administracji rządowej w zakresie sprawowania wymiaru sprawiedliwości wymagały wyjaśnienia w imię autorytetu sądów - organów sprawujących wymiar sprawiedliwości.

III. Zgodnie z art. 189 ustawy, osoby, którym w dniu jej wejścia w życie przysługują renty rodzinne na podstawie ustaw wymienionych w art. 195, tj. ustaw z: 27 września 1973 r. o zaopatrzeniu emerytalnym twórców i ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 31, poz. 145 ze zm.), 19 grudnia 1975 r. o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia (jednolity tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 65, poz. 333 ze zm.), 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 30, poz. 154 ze zm.), 28 kwietnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin (Dz.U. Nr 23, poz. 99 ze zm.), 17 maja 1989 r. o ubezpieczeniu społecznym duchownych (Dz.U. Nr 29, poz. 156 ze zm.), 17 (a nie 7 jak w art. 195 pkt 9 ustawy) października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) oraz dekretu z dnia 4 marca 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni kółek rolniczych oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 27, poz. 135 ze zm.), art. 19a ustawy z dnia 24 maja 1990 r. o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz.U. Nr 36, poz. 206 ze zm.), ustawy z dnia 14 grudnia 1990 r. o rewaloryzacji emerytur i rent dla osób, które ukończyły 80 lat, oraz o zmianie niektórych ustaw o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz.U. Nr 92, poz. 540) – zachowują prawo do tych świadczeń w wysokości ustalonej dotychczas.

W związku z powołanym przepisem, w kontekście pytania prawnego, powstaje kwestia czy ta przejściowa regulacja dotyczy tylko renty rodzinnej dla osób, którym świadczenie to przysługuje na podstawie aktów wymienionych w art. 180 ust. 1 czy także na podstawie innych ustaw, a w konsekwencji czy dotyczy tylko rent rodzin-

nych z ubezpieczenia społecznego czy także rent rodzinnych z zaopatrzenia społecznego i uposażeń rodzinnych.

Art. 180 ustawy dotyczy tylko rent rodzinnych przyznanych na podstawie przepisów aktów prawnych w nim wymienionych. Wszystkie te akty i wyłącznie one przewidywały rentę rodzinną jako świadczenie z ubezpieczenia społecznego. Do dnia 31 grudnia 1998 r. poza systemem ubezpieczeniowym znajdowały się sędziowskie uposażenia rodzinne i renty rodzinne rodzin funkcjonariuszy tzw. służb zmilitaryzowanych. Tych ostatnich dotyczy art. 179 ustawy. „Od 1 stycznia 1999 r. emerytury i renty przyznane od uposażeń osiągniętych przed tą datą na podstawie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym osób, o których mowa w art. 1 ust. 2, podlegają dodatkowej waloryzacji wskaźnikiem 104,3%. Z przepisu tego wynika, że ustawa nie modyfikuje wysokości świadczeń przyznanych przed 1 stycznia 1999 r. członkom rodzin zawodowych żołnierzy (na podstawie ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r., Dz.U. z 1994 r. Nr 10, poz. 26 ze zm.) oraz funkcjonariuszy Policji, Urzędu Ochrony Państwa, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej (na podstawie ustawy z dnia 18 lutego 1994 r., Dz.U. Nr 53, poz. 214 ze zm.), a tylko zasady ich waloryzacji na przyszłość.

IV. Skoro ustawodawca unormował wysokość przysługujących przed 1 stycznia 1999 r. rent rodzinnych z ubezpieczenia i zaopatrzenia społecznego uprawnione jest pytanie dlaczego pominął sędziowskie uposażenia rodzinne.

Z braku pozytywnej regulacji co do zachowania (lub utraty) sędziowskich uposażeń rodzinnych w wysokości dotychczasowej, tj. ustalonej od uposażenia sędziego w stanie spoczynku, można wnosić, jak sugeruje to Minister Sprawiedliwości, o intencji ustawodawcy, by art. 78² p.u.s.p. w nowym brzmieniu objąć po 1 stycznia 1999 r. wszystkie uposażenia rodzinne. Także te przysługujące przed tą datą. Sugerowana intencja jest prawdopodobna jednak ustawodawca nie dał jej dostatecznie jasnego wyrazu prawnego.

Brak regulacji międzyczasowej można uzasadnić z większą pewnością racjami funkcjonalnymi, celowościowymi i systemowymi. Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r., jak wynika z jej tytułu, reguluje emerytury i renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Sędziowskie uposażenia rodzinne nie należą ani do przedmiotowego ani do podmiotowego zakresu jej regulacji. Znajdują się poza polem zainteresowania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych ze względów organizacyjnych i Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z motywów finansowych. Potwierdzeniem zasadności tego rozu-

mowania może być fakt, że oddzielny przepis intertemporalny poświęcony został nie tylko wojskowym i policyjnym rentom rodzinnym (art. 179), ale też rencie rodzinnej wdowy po górniku (art. 181). unormowanie w tym zakresie stało się konieczne dlatego, że żołnierze zawodowi oraz funkcjonariusze Policji, Urzędu Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Straży Granicznej i Służby Więziennej podlegający do 31 grudnia 1998 r. systemowi zaopatrzeniowemu zostali z dniem 1 stycznia 1999 r. włączeni do systemu ubezpieczenia rentowego. Górnicy zaś od 1 stycznia 1999 r. zostali objęci powszechnym systemem ubezpieczenia rentowego, a ustawa z dnia 1 lutego 1983 r., wymieniona wszak w art. 195 pkt 6, a więc i w art. 180 ustawy, nie tylko kształtowała korzystniejszej od powszechnych warunki nabywania przez żonę górnika prawa do renty rodzinnej (bez ograniczeń wynikających z art. 41 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), ale nadto przewidywała zawieszenie prawa do wdowiej renty górniczej na czas trwania małżeństwa (art. 19 ust. 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin), której to regulacji nie zawierały przepisy innych ustaw ubezpieczeniowych.

V. Można przyjąć, jak to niektórzy czynią i co stanowi źródło wątpliwości Ministra Sprawiedliwości, że skoro nie ma przepisu intertemporalnego, który stanowiłby o zachowaniu prawa do sędziowskiego uposażenia rodzinnego w wysokości dotychczasowej, a są takie przepisy w odniesieniu do rent rodzinnych innych grup zawodowych, to art. 78² p.u.s.p. w nowej wersji ma zastosowanie także do świadczeń przyznanych przed 1 stycznia 1999 r. Interpretacji takiej należy wszakże przeciwstawić następujące argumenty:

1. Uposażenie należne członkom rodziny zmarłego sędziego (sędziego w stanie spoczynku) nie jest rentą rodzinną należną członkom rodziny zmarłego pracownika (emeryta, rencisty). Renta rodzinna to świadczenie z ubezpieczenia społecznego przysługujące z tytułu utraty żywiciela pochodne od świadczenia z ubezpieczenia społecznego (renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy). Uposażenie rodzinne jest świadczeniem także pochodnym, ale od świadczenia ze stosunku pracy (uposażenia sędziego – jego wynagrodzenia za pracę). Poza odesłaniem szczegółowym do przepisów ubezpieczeniowych w zakresie warunków uprawniających członka rodziny do świadczenia i obliczenia podstawy uposażenia rodzinnego nie ma żadnych innych normatywnych przesłanek do traktowania uposażenia rodzinnego – odpowiednio czy przez analogię – jak renty rodzinnej. Funkcjonalne podobieństwo obu tych świadczeń

nie zmienia ich prawnego charakteru i nie uzasadnia przenoszenia zasad oraz rozwiązań legislacyjnych właściwych stosunkom ubezpieczenia społecznego (renta rodzinna) na stosunki zobowiązaniowe prawa pracy (uposażenie rodzinne).

2. Według art. 196 ustawy, wchodzi ona w życie z dniem 1 stycznia 1999 r. Zatem także jej art. 152 zmieniający brzmienie art. 78² p.u.s.p.

Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym (art. 2 Konstytucji). Zasada państwa prawa zawiera w sobie trzy co najmniej zasady dotyczące działania prawa – zaufania obywateli do państwa, z którą łączą się instrumentalnie zasady ochrony praw słusznie nabytych oraz niedziałania prawa wstecz (tak m.in. wyrok TK z dnia 17 grudnia 1997 r., sygn. akt K. 22/96, OTK 1997, nr 31, s. 560). „Treścią zasady *lex retro non agit* jest zakaz działania wstecz przepisom prawnym kształtującym prawa i obowiązki obywateli, jeżeli to prowadzi, lub może prowadzić, do pogorszenia ich sytuacji prawnej w stosunku do stanu poprzedniego” (por. orzeczenie z 31 stycznia 1996 r., sygn. akt K. 9/95, OTK 1996, t. I, nr 2, s. 41). Art. 78² p.u.s.p. w nowym brzmieniu niewątpliwie pogarsza sytuację świadczeniobiorców. Przy tym nie o wysokość kwotową świadczenia idzie. Ta jest bowiem tylko konsekwencją zmiany reguł ustalania podstawy wymiaru uposażenia rodzinnego. Problem więc w konstytucyjności dopuszczalności wstecznego działania zmiany polegającej na zastąpieniu uposażenia sędziego (sędziego w stanie spoczynku) hipotetyczną rentą z tytułu jego niezdolności do pracy. Zasada ochrony praw słusznie nabytych zakazuje stosowania norm prawnych do zdarzeń przeszłych, z którymi prawo nie wiązało skutków przewidzianych teraz. Niewątpliwie prawo przed 1 stycznia 1999 r. nie wiązało praw do sędziowskiego uposażenia rodzinnego z rentą sędziego z tytułu całkowitej jego niezdolności do pracy. Niedziałanie praw wstecz oraz ochrona praw słusznie nabytych nie są zasadami bezwzględными. Dlatego np. nie mają zastosowania, gdy nowo utworzone normy prawne nie są stosowane do zdarzeń zaistniałych przed ich wejściem w życie, a jedynie modyfikują sytuację prawną podmiotów (por. orzeczenie z 23 kwietnia 1996 r., K. 29/95, OTK 1996 t. I, nr 4, s. 78). Odstępstwo od tych ustrojowych zasad wymaga jednak wyraźnego przepisu. Takim przepisem wprowadzającym odstępstwo od zasady ochrony praw nabytych przez sędziów w stanie spoczynku i członków ich rodzin jest art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1997 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 1998 r. Nr 98, poz. 607). Trafnie podnosi pytający, że stosowanie art. 78² p.u.s.p. w nowym brzmieniu do uposażeń rodzinnych przysługujących

przed 1 stycznia 1999 r. zniweczyłoby „represyjność” tej regulacji względem sędziów zhańbionych okolicznościami, o których mowa w ustawie z dnia 17 grudnia 1997 r.

3. Według art. 186 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ten akt prawny, a więc i jego art. 152, ma zastosowanie do wniosków o świadczenia zgłoszonych od 1 stycznia 1999 r. A contrario - nie ma zastosowania do wniosków zgłoszonych przed tą datą. Od tej zasadniczej regulacji jest wyjątek – ustawa ma zastosowanie do wniosków o świadczenia zgłoszonych przed 1 stycznia 1999 r. jeżeli choćby jeden z warunków do uzyskania prawa do świadczenia został spełniony poczynając od 1 stycznia 1999 r. (art. 186 ust. 2 pkt 2). Przepis ten może dotyczyć także rodzinnego uposażenia sędziowskiego. Stanie się tak, gdy śmierć sędziego nastąpiła przed 1 stycznia 1999 r., uprawniony do świadczenia członek rodziny zmarłego (np. małżonek) zgłosił o nie wniosek przed tą datą, ale warunki do przyznania świadczenia spełnił po tej dacie (np. wdowa ukończy 50 lat lub stanie się niezdolną do pracy).

Wnioski składane po 1 stycznia 1999 r., do których mają zastosowanie nowe przepisy, mogą dotyczyć rozmaitej materii - zarówno przyznania świadczenia po raz pierwszy (po spełnieniu warunków przed i po 1 stycznia 1999 r.) jak i zmiany w świadczeniach przysługujących przed 1 stycznia 1999 r. W tym kontekście wyjaśnienia wymaga pojęci „świadczenie przysługujące w dniu wejścia w życie ustawy”.

Oprócz określenia „świadczenie przysługujące” przepisy przejściowe używają terminów: „świadczenie przyznane”, „świadczenie, do którego prawo zostało ustalone”, „świadczenie uzyskane”, „świadczenie, do którego prawo uzyskano”. Analiza przepisów ustawy pozwala na konstatację, że renta rodzinna przysługująca to świadczenie przyznane komuś, uzyskane przez kogoś, świadczenie, do którego czyjeś prawo zostało ustalone albo do którego ktoś prawo uzyskał. Renta przysługująca w dniu wejścia ustawy w życie, to świadczenie przyznane decyzją rentową wydaną przed 1 stycznia 1999 r. Obojętne jest czy świadczenie jest wypłacane uprawnionemu czy nie. Ważne jest to czy zostało do niego ustalone prawo. Poza zakresem znaczeniowym tego pojęcia pozostają świadczenia dla osób spełniających warunki do ich przyznania, uzyskania lub uzyskania do nich prawa. Co do zasady, nowe przepisy nie mają zastosowania do rent rodzinnych, do których prawo powstało przed 1 stycznia 1999 r. Chyba, że wniosek o rentę, do której prawo powstało przed wejściem ustawy w życie zostanie złożony po tej dacie.

Art. 186 ustawy, inaczej niż art. 180, ma zastosowanie do uposażeń sędziowskich. W praktyce mogą wystąpić różne stany faktyczne wymagające oceny i kwalifikacji z uwzględnieniem tego przepisu. Dotychczasowe przepisy będą stosowane, gdy: a) nabycie prawa do uposażenia, wniosek o świadczenie i ustalenie prawa do świadczenia nastąpiły przed 1 stycznia 1999 r. albo jeżeli b) prawo do świadczenia powstało i wniosek o nie został złożony przed 1 stycznia 1999 r., a ustalenie prawa nastąpiło po 1 stycznia 1999 r. Nowe przepisy znajdują zastosowanie, jeżeli: a) prawo do uposażenia powstało przed 1 stycznia 1999 r., wniosek o świadczenie został złożony i świadczenie przyznane po 1 stycznia 1999 r., b) nabycie prawa do uposażenia, wniosek o świadczenie i jego przyznanie zdarzyły się po 1 stycznia 1999 r., c) prawo do uposażenia powstało po 1 stycznia 1999 r., wniosek o świadczenie zgłoszono przed 1 stycznia 1999 r., przyznano świadczenie po 1 stycznia 1999 r.

Regulacja odnosząc się do osób, które spełniły warunki do nabycia prawa do świadczenia rodzinnego przed dniem 1 stycznia 1999 r., lecz nie złożyły wniosku o jego przyznanie przed tą datą wymaga oceny w aspekcie jej zgodności z konstytucyjną zasadą zachowania praw słuszenie nabytych. W kwestii tej winien wypowiedzieć się wiążąco Trybunał Konstytucyjny.

VI. W konkluzji należy stwierdzić, że za utrzymaniem dotychczasowej wysokości (w istocie podstawy wymiaru) uposażeń rodzinnych przysługujących członkom rodziny sędziego przed 1 stycznia 1999 r. przemawiają: a) treść art. 196 ustawy, zgodnie z którym ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1999 r.; b) treść art. 186 ustawy, wedle którego przepisy tego aktu mają zastosowanie do wniosków o świadczenia złożonych poczynając od dnia 1 stycznia 1999 r.; c) art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej deklarujący, że „Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, (...)” i wynikające z tej deklaracji dotyczące działania prawa zasady ochrony praw słuszenie nabytych oraz nieretroaktywności prawa; d) zastosowanie powyższych zasad do rent rodzinnych wojskowych i policyjnych (art. 179 ustawy) oraz rent rodzinnych przysługujących zarówno na warunkach powszechnych (art. 180 ustawy) jak i szczególnych (art. 181 ustawy).

Takiej wykładni nie sprzeciwia się zasada równego traktowania ubezpieczonych, bo sędziowskie uposażenie rodzinne nie jest świadczeniem z ubezpieczenia społecznego i zasady dotyczące tej dyscypliny prawa nie mogą być na nie, przynajmniej wprost, przenoszone. Inną jest kwestia ewidentnego braku aksjologicznej za-

sadności dyferencjacji statusu uprawnionych do sędziowskiego uposażenia rodzinnego wedle daty przyznania świadczenia, a ściśle zgłoszenia o nie wniosku. Jednak z tego tylko względu nie można wyklądać przepisów na niekorzyść tych, którym świadczenia już przysługują (dokonywać równania w dół w imię ujednolicenia sytuacji prawnej i faktycznej uprawnionych). Zakwestionowania w aspekcie równości wobec prawa (art. 32 ust. 1 Konstytucji) wymaga raczej nowa regulacja.

Ważąc argumenty prawne, logiczne, funkcjonalne, celowościowe oraz aksjologiczne. Sąd Najwyższy na pytanie Ministra Sprawiedliwości udzielił odpowiedzi jak w uchwale.

=====